

Warszawa, 14 maja 2010 roku

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW/500/21-1/2010/MP

**Pani
Jolanta Fedak
Minister Pracy i Polityki Społecznej**

Szanowna Pani Minister,

w związku z zaangażowaniem Pani Minister w prace nad projektem założeń ustawy o formach opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat, pragnę zasygnalizować problemy, które dostrzegam w realizowanej polityce społecznej wobec dzieci w tym wieku.

Każdorazowo wytyczanie kierunków działań systemowych winno – w pierwszej kolejności – być poprzedzone zdiagnozowaniem sytuacji obecnej. Tymczasem z moich informacji wynika, że brak jest szczegółowych danych, dotyczących dzieci w wieku do 3 lat (sytuacji materialnej, zdrowotnej, społecznej, edukacyjnej, a także znajomości czynników, zagrażających prawidłowemu rozwojowi dziecka). Wydaje się, że brak informacji w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz potrzeb małego dziecka uniemożliwia wczesną prewencję, wykrywanie i eliminowanie deficytów. Istnieje zatem potrzeba wdrożenia systemu monitorowania sytuacji małych dzieci. Podmiotem, gromadzącym i analizującym takie dane powinno być, w mojej opinii, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Chciałbym też zwrócić uwagę Pani Minister na sytuację małych dzieci z niepełnosprawnością, które – zamiast postawy akceptacji i włączania ich w życie społeczne – są często wykluczane i izolowane. Jest to reakcja nie tylko na odrzucenie dziecka z niepełnosprawnością przez lokalne społeczności, ale czasami także na brak akceptacji chorego dziecka przez jego własnych rodziców. Odrębnym problemem jest fakt, że rodzice dzieci niepełnosprawnych – nie znając swoich praw i praw dziecka oraz bez odpowiedniego systemu wsparcia – nie wiedzą, gdzie i jaką pomoc mogą otrzymać. Organizacje pozarządowe zgłaszają mi również trudności z uzyskaniem informacji o małych dzieciach z

niepełnosprawnością. Powodem tego jest m.in. fakt, że na poziomie gminy nie prowadzi się dokumentacji, która obrazowałaby powyższy problem.

Problem braku wsparcia rodziców w procesie wychowania małego dziecka dotyczy zresztą nie tylko rodziców dzieci z niepełnosprawnością. Poza dużymi miastami, rodzice nie mają dostępu do konsultacji specjalistycznych i porad, podnoszących ich kwalifikacje i umiejętności wychowawcze. Dlatego kształtowanie systemu wsparcia w tym zakresie uważam za jeden z najistotniejszych elementów polityki społecznej państwa.

Mimo, że specjaliści podkreślają, jak ważne są pierwsze lata życia dziecka oraz praca nad rozwojem potencjału, tkwiącego w małym dziecku, nadal w świadomości społecznej nie jest to oczywista potrzeba. Niezbędne jest zatem podjęcie działań informacyjnych i promocyjnych, zwracających uwagę społeczności lokalnych, samorządowych, a także samych rodziców na konieczność intensywnego wspierania rozwoju najmłodszych dzieci.

W związku z powyższym – na podstawie art. 10a ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.) – proszę o informację, jak zagadnienia powyższe są lub będą realizowane przez resort pracy i polityki społecznej.

z wyrazami szacunku
Marek Piłchucki

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Jolanta Fedak

Warszawa, dnia 15 czerwca 2010 r.

DSR-III-078-1-7-MK/9(1)/10

Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka

Odpowiadając na pismo z dnia 14 maja br., znak: ZEW/500/21-1/2010/MP, dotyczące diagnozowania sytuacji materialnej, zdrowotnej, społecznej i edukacyjnej dzieci w wieku do lat 3, w celu wytyczenia kierunków prowadzonej polityki społecznej wobec dzieci w tym wieku, uprzejmie wyjaśniam.

W odniesieniu do wątpliwości Pana Rzecznika dotyczącej braku danych o sytuacji materialnej, zdrowotnej, społecznej i edukacyjnej dzieci do lat 3, informuję, że Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej gromadzi w systemach baz administracyjnych dane obrazujące sytuację materialną i zdrowotną dzieci objętych wsparciem ze strony państwa w sprawach z zakresu właściwości Ministerstwa. Resort na bieżąco monitoruje sytuację rodzin korzystających z systemu świadczeń rodzinnych poprzez analizę danych zawartych w sprawozdaniach rzeczowo-finansowych z zakresu świadczeń rodzinnych, przekazywanych przez gminy i wojewodów raz na kwartał oraz danych zawartych w centralnym rejestrze świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. Dane te obrazują głównie sytuację dochodową i demograficzną rodzin, których dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 504 zł lub 583 zł, w przypadku wychowywania dziecka niepełnosprawnego. Ministerstwo posiada również informacje dotyczące liczby dzieci w wieku do lat 3 legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności, wydawanym przez powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, według przyczyn niepełnosprawności i płci (pochodzą one z systemu EKSMOoN).

Uzupełnieniem powyższych informacji - w odniesieniu do pełnej zbiorowości dzieci do lat 3 - są dane Głównego Urzędu Statystycznego, zbierane najszerzej w trybie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (ostatnie dane pochodzą z 2002 r.) i badań specjalnych w okresach międzypisowych. W przyszłym roku planuje się przeprowadzenie kolejnego spisu powszechnego, który dostarczy szczegółowych, aktualnych danych m.in. na temat sytuacji rodzin z małymi dziećmi, w tym również z dziećmi niepełnosprawnymi. Z badań GUS dotyczących budżetów gospodarstw domowych pochodzą dane dotyczące poziomu zagrożenia ubóstwem gospodarstw domowych, w tym gospodarstw domowych z niepełnosprawnymi dziećmi w wieku do lat 16, a z badania stanu zdrowia ludności Polski – informacje dotyczące dzieci niepełnosprawnych (ostatnie dane pochodzą z 2004 r. - publikacja Głównego Urzędu Statystycznego „Stan zdrowia ludności Polski w 2004 r.”).

W związku z pracami nad projektem *założeń ustawy o formach opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zainicjowało przeprowadzenie badania, finansowanego przez Bank Światowy, dotyczącego identyfikacji skali prowadzonej działalności gospodarczej w zakresie usług opieki nad dziećmi do lat 3, analizy wysokości i zróżnicowania kosztów usług oraz opłat za usługi związane z opieką nad dziećmi do lat 3 świadczonymi przez sektor niepubliczny. Wyniki badania będą dostępne pod koniec 2010 r.

Ponadto, w 2009 r., w trakcie prac nad programem *Solidarność pokoleń. Działania na rzecz dzieci i rodzin*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej przeprowadziło wstępną diagnozę sytuacji rodzin z dziećmi, w tym także rodzin z dziećmi w wieku do lat 3. Przeprowadzono analizę uwarunkowań demograficznych i sytuacji materialnej rodzin, organizacji i funkcjonowania opieki nad dziećmi oraz dostępu do różnego rodzaju usług do nich skierowanych, a także organizacji i funkcjonowania rodzinnych form opieki nad dzieckiem pozbawionym opieki biologicznych rodziców. Oparto się przy tym głównie na danych pochodzących z badań przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny, wynikach badania *Diagnoza Społeczna* oraz statystykach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotyczących świadczeń rodzinnych i świadczeń z pomocy społecznej, zaś w zakresie porównań z innymi krajami – na danych EUROSTAT-u i OECD.

Na kolejne lata, w ramach prac nad programem *Solidarność pokoleń*, zaplanowano przeprowadzenie analiz w oparciu o dane z badania aktywności ekonomicznej ludności BAEL (w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej rodzin z dziećmi na utrzymaniu), przeprowadzenie badań - w oparciu o fundusze pomocowe - na temat funkcjonowania poszczególnych rozwiązań przyjętych w nowelizacji Kodeksu pracy (m.in. w zakresie urlopu

macierzyńskiego) oraz badań dotyczących rozwoju opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, a także rozpoczęcie prac nad dostosowaniem statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do możliwości oceny prowadzonej polityki rodzinnej w zakresie instrumentów działających na rzecz wczesnej opieki nad dziećmi objętymi świadczeniami.

W odniesieniu do sugestii dotyczącej wdrożenia odrębnego systemu monitorowania sytuacji małych dzieci, który byłby w gestii Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, informuję, że realizacja powyższego postulatu budzi szereg wątpliwości, zwłaszcza, gdy zakłada to monitorowanie sytuacji dzieci, w rodzinach których nie występuje potrzeba ingerencji ze strony instytucji publicznych w życie prywatne rodzin. Natomiast zasadne jest monitorowanie sytuacji dzieci wychowywanych w rodzinie wymagającej wsparcia ze strony państwa w realizacji podstawowych funkcji, co jak wskazano wyżej, jest już rejestrowane w systemach administracyjnych Ministerstwa.

Odnosząc się natomiast do kwestii wspierania rodziców w procesie wychowania małego dziecka, w tym dziecka niepełnosprawnego, uprzejmie informuję, że jednym z najszerzej adresowanych narzędzi wsparcia materialnego rodzin z dziećmi jest system świadczeń rodzinnych. W systemie świadczeń rodzinnych głównym świadczeniem skierowanym do dzieci w wieku do lat 3 są zasiłki rodzinne w kwocie 68 zł miesięcznie na dziecko. Rodziny wychowujące niepełnosprawne dzieci mogą dodatkowo ubiegać się o dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (w kwocie 60 zł miesięcznie na dziecko do ukończenia 5 roku życia). Ponadto rodziny wychowujące dzieci niepełnosprawne, tak jak rodziny wychowujące zdrowe dzieci, mogą korzystać z dodatków do zasiłku rodzinnego m.in. z tytułu: opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (w przypadku dzieci niepełnosprawnych okres jego pobierania jest wydłużony do 72 miesięcy kalendarzowych), samotnego wychowywania dziecka (w przypadku dzieci niepełnosprawnych jego kwota jest podwyższona do 250 zł miesięcznie na dziecko), wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej oraz świadczeń opiekuńczych ściśle związanych z niepełnosprawnością – zasiłku pielęgnacyjnego i świadczenia pielęgnacyjnego.

W ramach świadczeń z pomocy społecznej oferowany jest także szereg świadczeń niepieniężnych, do których zaliczamy między innymi pracę socjalną. Jest to jedna z najważniejszych metod wspierania osób i rodzin wymagających pomocy, rozumiana jako działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca

socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Bez względu na posiadany dochód prowadzone jest również poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub potrzebują wsparcia.

Ponadto informuję, że Ministerstwo podjęło działania mające na celu rozszerzenie systemu wsparcia rodziców mających trudności z wychowywaniem dzieci poprzez rozwiązania zawarte w przygotowanym projekcie *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Zakłada ona m.in. rozwój profilaktyki i intensywnej pracy z rodziną biologiczną dzieci zagrożonych umieszczeniem lub już objętych pieczą zastępczą, powołanie gminnych asystentów rodzinnych, gminnych zespołów interdyscyplinarnych, tzw. rodzin wspierających.

Dodatkowo, od kilku lat Ministerstwo wspiera jednostki samorządu terytorialnego w prowadzeniu działań na rzecz rodzin z dysfunkcjami i rozwoju rodzicielstwa zastępczego. Środki pozostające w dyspozycji Ministerstwa (od 2007 r. co roku jest to kwota 7,8 mln zł) przeznaczane są na dofinansowanie projektów zgłaszanych w trybie konkursu w ramach Programu Wsparcia Jednostek Samorządu Terytorialnego w Budowaniu Lokalnego Systemu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, w którym o dofinansowanie mogą ubiegać się projekty zakładające działania o charakterze profilaktycznym, takie jak: poradnictwo specjalistyczne, poradnictwo rodzinne, asystent rodziny. W 2009 r. dofinansowano następujące cele:

- a) działania promocyjne i edukacyjne w zakresie pieczy zastępczej,
- b) szkolenia i wsparcie dla już istniejących rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka,
- c) szkolenia i wsparcie nowopowstałych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka,
- d) tworzenie nowych rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka wspieranie finansowe nowopowstałych rodzin i rodzinnych domów dziecka,
- e) tworzenie infrastruktury niezbędnej dla dobrego funkcjonowania rodzin zastępczych (dostęp do specjalistów z różnych dziedzin oraz do różnych form wsparcia rodzin zastępczych), w tym tworzenie jednostek specjalistycznego poradnictwa dla rodzin adopcyjnych i zastępczych,
- f) poradnictwo dla rodzin naturalnych, zapobieganie umieszczaniu w pieczy zastępczej.

Ponadto, jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty (organizacje non-profit, pracodawcy) mogą również uzyskać wsparcie poprzez konkurs w ramach POKL *Działanie 1.3.2 Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego*. Przewiduje on możliwość dofinansowania m.in. tworzenia żłobków, rozwijania alternatywnych form opieki nad dziećmi, w tym m.in. usług opiekuńczych świadczonych w warunkach domowych, a także przygotowania i wdrożenia kompleksowego programu powrotu do pracy pracowników, sprzyjającego godzeniu życia zawodowego i rodzinnego.

MINISTER
Jolanta Fedak